

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ปัญหาการวิจัยครั้งนี้ เป็นปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยง
ทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมของมารดา ในอำเภอสาวยบุรี จังหวัดปัตตานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย การเลี้ยง
ทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมของอำเภอสาวยบุรี ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงระดับที่มีความสัมพันธ์ของปัจจัยในการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็น
อาหารเสริมของมารดา ได้แก่ รายได้ อาชีพของครอบครัว ที่ตั้งของบ้านเรือน
การศึกษา และความรู้ด้านโภชนาการของมารดา
2. เพื่อศึกษาถึงสาเหตุของการไม่ใช้ปลาเป็นอาหารเสริมเลี้ยงทารกของ
มารดา
3. เพื่อศึกษาถึงลักษณะ การเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมของมารดา

สมมติฐานที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลา
เป็นอาหารเสริมของมารดาในอำเภอสาวยบุรี มีสมมติฐานดังต่อไปนี้

1. รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหาร
เสริม

2. อาชีพของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม
3. ที่ตั้งบ้านเรือนมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม
4. ระดับการศึกษาของมารดามีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม
5. ความรู้ด้านโภชนาการของมารดา มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม
6. ลักษณะการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นกระบวนการวิจัยที่มุ่งนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาหรือปรับปรุง หาแนวทางเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชน โดยนำเอาประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง คือประชาชนเข้ามาร่วมในกระบวนการกับผู้วิจัย ตั้งแต่การระบุปัญหา การดำเนินการวิจัยหาแนวทาง จนถึงขั้นสรุปผลการวิจัย ผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัยมี 2 ฝ่าย คือ นักวิจัยซึ่งเป็นผู้ที่ทำการศึกษาวิจัยโดยตรง และประชาชนซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในกลุ่มมารดาที่มีบุตรอายุตั้งแต่ 5 เดือน - 1 ปี อาเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เพื่อนำตัวเลขมาวิเคราะห์ โดยทำการศึกษาจากมารดากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 คน และมีขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

ระยะแรก ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงทารกของมารดา ในการใช้ปลาเป็นอาหารเสริม ในอำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี เพื่อทำการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่ม (Need Assessment) โดยทำการศึกษาจากการสัมภาษณ์มารดาในการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม และได้ข้อสรุปของปัญหาคือ มารดาส่วนใหญ่ไม่เลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ในระยะที่เหมาะสม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะทำการศึกษาเรื่อง "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ในอำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี" และทำการศึกษปัจจัย 5 ด้าน คือ ด้านสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและด้านความรู้ ทางโภชนาการของมารดา ในการใช้ปลาเป็นอาหารเสริม

เมื่อสรุปและได้หัวข้อเรื่องที่ทำการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบทดสอบ แล้วให้คณะผู้เชี่ยวชาญร่วมพิจารณาให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องทำการศึกษากิจปัจจัยทั้ง 5 ด้าน ได้แบบสัมภาษณ์และแบบทดสอบ 1 ชุด แล้วนำไปทดลองใช้กับมารดาอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่น และนำไปปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงนำไปใช้ในอำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี โดยไปสัมภาษณ์และทดสอบ โดยผู้ช่วยผู้วิจัยและผู้วิจัยเอง

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์และแบบทดสอบ มาทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปร และทำการสรุปผลการศึกษา "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม" เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผน และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหามารดาในการเลี้ยงทารกด้วยปลาต่อไป

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาที่มีบุตรอายุ 5 เดือน - 12 เดือน ในอำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีจำนวน 598 คน สุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยหลักเกณฑ์วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) 2 ระดับ ตามสภาพทาง

ภูมิศาสตร์และตำบล และแบ่งตามสัดส่วนได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 คน จาก
จำนวนประชากร 598 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบทดสอบ 1 ชุด โดยออกข้อคำถามให้ครอบคลุม
เนื้อหาตามที่ต้องการจะวัด เพื่อประเมินปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารก
ด้วยปลาเป็นอาหารเสริม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ด้านสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ อาชีพ
ที่ตั้งบ้านเรือน การศึกษา

ตอนที่ 2 แบบทดสอบความรู้ด้านโภชนาการของมารดา ในการเลี้ยง
ทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม การให้คะแนนเลือกตอบในตัวเลือกใดนั้น คือเกณฑ์
ตัดสินว่า ถ้าเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดได้คะแนน 1 คะแนน ถ้าเลือกคำตอบที่ไม่ถูก
ต้อง ตัดสินว่าให้ 0 คะแนน แบบทดสอบนี้จัดทำค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยหา
ดัชนีความสอดคล้อง เลือกข้อที่มีค่าความสอดคล้อง 0.5 ขึ้นไป และค่าความเชื่อมั่น
โดยวิธีหาค่าความสอดคล้องภายใน (KR-20) ได้ค่าเท่ากับ 0.75

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิด 3 ข้อ ถามเรื่องสาเหตุการไม่ใช้ปลาเป็น
อาหารเสริม การใช้ปลาเป็นอาหารเสริม และการใช้อาหารเสริมชนิดอื่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์และแบบทดสอบ ไปยังกลุ่มมารดาที่มีบุตรอายุ
5 เดือน - 12 เดือน อำเภอสาขามูรี จังหวัดปัตตานี จำนวน 240 ชุด ได้สัมภาษณ์
โดยผู้ช่วยผู้วิจัยและผู้วิจัยเอง ได้สัมภาษณ์จำนวน 240 คน นำไปใช้ในการวิเคราะห์
240 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ทุกชุดที่ได้รับคืนมา
2. คัดเลือกแบบสัมภาษณ์ชุดที่สมบูรณ์ ได้จำนวนแบบสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 240 ชุด
3. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด สรุปผลของการวิจัยได้ดังนี้

1. เมื่อวิเคราะห์ถึงระดับการมีความสัมพันธ์การเลี้ยงทารกด้วยปลาของมารดา พบว่าการเลี้ยงทารกด้วยปลาถูกต้องตามระยะเวลา อยู่ในระดับน้อย
 ปัจจัย 4 คนมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ได้แก่ การศึกษาของมารดา ความรู้ด้านโภชนาการของมารดา อาชีพ และรายได้ ซึ่งต่างก็มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0001 (ปัจจัยด้านอาชีพ มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0001 ปัจจัยด้านการศึกษาของมารดา มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0001 และปัจจัยด้านความรู้ด้านโภชนาการของมารดา มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0001)

ปัจจัยทั้ง 4 ตัวนั้น มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ในระดับปานกลาง ตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์ของความสัมพันธ์ ดังนี้

- .45, .35, .33 และ .32 ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม จำนวน 1 ปัจจัย คือ ที่ตั้งบ้านเรือน
2. สาเหตุของการไม่ใช้ปลาเป็นอาหารเสริมเลี้ยงทารก พบว่าส่วนมากญาติมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงทารกมาก จำนวน 125 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.30 อีกทั้งยังมีความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง กลัวเป็นพยาธิ เป็นทราง ตาลชไมย เป็นแผลพุพอง ปลามีคุณค่าอาหารน้อยกว่าเนื้อสัตว์ เนื่องจากราคาถูกกว่า จำนวน 41 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.69
3. ลักษณะการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม พบว่า มีข้อจำกัดในการให้ปลาเป็นอาหารเสริม เช่นให้เพราะมีปลาเป็นอาหารอยู่แล้ว หรือไม่ให้เพราะกลัวก้างติดคอ ปรุงอาหารยากกว่าอาหารชนิดอื่น กรรมวิธีการทำอาหารไม่สะดวก ปลาไม่สด โดยมีลักษณะการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม วันเว้นวัน จำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.16 ให้ทุกวัน จำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.32 และให้ทุกสัปดาห์ 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.51
4. ความนิยมในการให้อาหารเสริมเลี้ยงทารก พบว่า มารดาส่วนมากให้ความสำคัญกับอาหารสำเร็จรูปตามโฆษณา เช่น ซีรีแล็ค เนสตั้ม ข้าว 7 นาที ข้าวผสมผักทอง ตลอดจนอาหารแป้ง น้ำตาล ในรูปของขนมหวาน และรูปอาหารสำเร็จรูป จำนวน 180 ราย คิดเป็นร้อยละ 75 เนื่องจากสะดวก ราคาไม่สูง ให้ผู้อื่นดูแลได้ และเชื่อว่าเป็นอาหารที่มีประโยชน์ตามโฆษณา ส่วนมารดาที่เห็นความสำคัญและประกอบอาหารให้ทารกเองมีเพียง 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 25

อภิปรายผล

การพัฒนาชุมชน สิ่งที่น่าพัฒนาจะต้องคำนึงถึงมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ ความต้องการ (Real Needs) ของชุมชนนั้น ๆ และจะต้องยึดถือภูมิหรือผลของการตัดสินใจของประชาชนในชุมชนเป็นหลัก เนื่องจาก "ผลของการตัดสินใจ ทำให้บุคคลเหล่านั้นกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง" (สุทธิพงษ์ แสงมณี, 2534 : 31)

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการพัฒนา นั่นคือ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด จึงจำเป็นต้องเอาใจใส่และดูแลตั้งแต่ยังเยาว์วัย และจำเป็นต้องอาศัยผลผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นนำมาแก้ปัญหา นานาสรร้างประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมารดา ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการเลี้ยงบุตรของตนให้ดีที่สุด เพื่อให้เด็กเหล่านี้จะได้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ชี้นำไปสู่การอภิปรายผลดังใน 4 ประเด็นต่อไปนี้

1. การที่มารดาเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม มีความสัมพันธ์กับรายได้ อาชีพ การศึกษาของมารดา และความรู้ด้านโภชนาการของมารดาอยู่ในระดับปานกลาง จากข้อค้นพบเป็นหัวข้อชี้ให้เห็นว่า

1.1 มารดาที่เลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม มีความสัมพันธ์กับรายได้ กล่าวคือ ครอบครัวที่มีรายได้สูงมีการใช้ปลาเป็นอาหารเสริม อยู่ในระดับสูงด้วย ทั้งนี้เพราะครอบครัวที่มีรายได้สูง จะมีความสามารถในการใช้จ่าย เรื่องการบริโภคสูง ทำให้สามารถซื้อปลามาบริโภคได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของศูนย์ฝึกอบรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ (2527 : บทคัดย่อ) พบว่าระดับรายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการบริโภคเนื้อสัตว์ของประชาชน ตลอดจนแนวคิดของอัมรา ภูมิรัตน (2523 : บทคัดย่อ ; อ้างถึงในนิตยา ภูมิรัตน, 2520 : 146) สรุปว่า รายได้ที่ดีจะมีการบริโภคอาหารที่ดีกว่า และการศึกษาของอารี วัลยะเสวี และคณะ (2529 : บทคัดย่อ) ได้สรุปว่า พฤติกรรมการกินของทารกได้รับอาหารเสริมปริมาณค่อนข้างต่ำกว่ามาตรฐาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการกิน

1.2 การที่มารดาเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม มีความสัมพันธ์กับอาชีพ กล่าวคือ มารดาที่มีอาชีพรับราชการ มีการใช้ปลาเป็นอาหารเสริมสูงสุดและมารดาที่มีอาชีพค้าขาย มีการใช้ปลาเป็นอาหารเสริมรองลงมา ส่วนอาชีพประมง รับจ้าง และเกษตรกร มีการใช้ปลาเป็นอาหารเสริมน้อย กล่าวคือ บุคคลที่มีอาชีพ

ประมง มีการจับปลาเพื่อบริโภคมากกว่าอาชีพอื่น ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าอาชีพประมงมีการจับปลามาก แต่นำไปขายเพื่อให้รายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวัฒนา ประทุมสินธุ์ และคณะ (2529 : 30) สรุปว่า บุคคลมีอาชีพประมงมีการจับปลาเพื่อบริโภคมากกว่าอาชีพอื่น และประมงที่ยากจนได้อาหารโปรตีนจากปลาไม่เพียงพอ เพราะต้องนำไปขายเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งในฤดูมรสุมไม่สามารถหาปลาได้ ทำให้อาหารการกินในครอบครัวจำกัด และอาชีพที่มีการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมถูกต้องตามลำดับ คืออาชีพรับราชการและค้าขาย ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่ามีรายได้สามารถซื้ออาหารได้เพียงพอกับความต้องการ และอาชีพรับราชการจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถด้วย ส่วนอาชีพประมง รับจ้าง และเกษตรกร มีการเลี้ยงดูทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่ามีรายได้น้อย ไม่เพียงพอกับความต้องการ จึงมักใช้อาหารชนิดเดียวกันกับคนในครอบครัวเลี้ยงทารก

1.3 การที่มารดาเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม มีความสัมพันธ์

กับการศึกษา กล่าวคือ มารดาที่มีการศึกษาสูง มีการใช้ปลาเป็นอาหารเสริมสูงด้วย ทั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของนิตยา วัจนะภูมิ (2525 : 40) พบว่า ครอบครัวที่มีมารดาที่มีการศึกษาสูง ย่อมจะส่งผลต่อการมีความรู้ด้านโภชนาการดี ทำให้เข้าใจถึงความสำคัญ คุณค่าของอาหาร และเลี้ยงทารกได้ถูกต้อง การศึกษามีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ทั้งนี้ เมื่อมีประสบการณ์ทางการศึกษา ย่อมทำให้บุคคลสามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลเป็นระบบมากกว่า สรุปได้ว่า การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม

1.4 การที่มารดาเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม มีความสำคัญกับ

ความรู้ด้านโภชนาการ กล่าวคือ มารดาที่มีความรู้ด้านโภชนาการสูง มีการใช้ปลาเป็นอาหารเสริมสูงด้วย ทั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของนิตยา วัจนะภูมิ (2525:40) กล่าวคือ เมื่อมีการศึกษาสูงย่อมส่งผลต่อการมีความรู้ด้านโภชนาการดี จึงทำให้มีการเลี้ยงทารกถูกต้อง สรุปว่ามารดาที่มีความรู้ด้านโภชนาการสูง ย่อมมีการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมสูงด้วย

2. การที่มารดาเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ไม่มีความสัมพันธ์กับที่ตั้งบ้านเรือน ในทุกพื้นที่ที่มีการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากมีอาหารชนิดอื่นให้เลือก จากหน่วยและราคาถูก ประชาชนจึงสามารถเลือกอาหารอื่นเลี้ยงทารก

3. ลักษณะการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม พบว่า

3.1 มารดาที่ไม่ใช้ปลาเป็นอาหารเสริม มีสาเหตุความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง และคำสั่งสอนของผู้ใหญ่มีอิทธิพลที่ถ่ายทอดมาในรูปความเชื่อที่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความกลัว ทำให้ไม่ตระหนักว่าทารกในระยะนี้ มีความต้องการสารอาหารเพื่อความเจริญเติบโต ซึ่งพบว่าญาติมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงทารก ที่ไม่ใช้ปลาเป็นอาหารเสริม ร้อยละ 75.30 เพราะว่า การกระทำในสังคมไทยขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียม ประเพณี นับถือผู้อาวุโส ตลอดจนเมื่อดำเนิน ความเชื่อ ที่เป็นเหตุให้คนทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3.2 มารดานิยมใช้ผลิตภัณฑ์จากแป้ง น้ำตาล และของสำเร็จรูปเลี้ยงทารก ร้อยละ 75 เพราะเป็นความนิยม สะดวก หาซื้อง่ายและมีกปฏิบัติตามการโฆษณา สินค้าในช่วงนั้น ๆ

3.3 การเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ที่ปฏิบัติเป็นประจําถูกต้องตามระยะเวลา ถูกต้องตามปริมาณ ทุกสัปดาห์ ร้อยละ 13.51 วันเว้นวัน ร้อยละ 62.16 และทุกวัน ร้อยละ 24.32 จะเห็นได้ว่าการใช้ปลาเลี้ยงทารกในกลุ่มที่ใช้ถูกต้อง เลี้ยงทารกวันเว้นวันอยู่ในระดับสูง การที่เลี้ยงทารกสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มีสาเหตุจากมารดาต้องทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาเลี้ยงดูทารก และกรรมวิธีการทำอาหารยุ่งยาก เพราะกลัวก้าง ในรายที่ไม่เลี้ยงทารกด้วยตัวเอง จึงมีการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมน้อยด้วย

4. การที่ตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาทั้ง 5 ตัว มีตัวแปรอิสระ 4 ตัว ที่มีความสัมพันธ์กันกับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม กล่าวคือ

4.1 ปัจจัยรายได้ มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม มีค่าความสัมพันธ์ คือมีค่าเท่ากับ .3254 นั้น แสดงว่า ปัจจัยนี้เป็นสิ่งที่ควรได้รับ

การสนับสนุน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้มารดามีการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม

4.2 ปัจจัยด้านอาชีพ มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม มีค่าความสัมพันธ์คือมีค่าเท่ากับ .3302 นั้น แสดงว่าปัจจัยนี้เป็นสิ่งที่ควรส่งเสริม กลุ่มเป้าหมายที่เลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม โดยเฉพาะในกลุ่มประมง รั้งจ้าง และเกษตรกร ต้องให้ความรู้กลุ่มนี้เพิ่มขึ้น

4.3 ปัจจัยด้านการศึกษา มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง คือมีค่าเท่ากับ .4531 นั้น แสดงว่า ปัจจัยนี้ควรพิจารณา เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้มารดามีการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม

4.4 ปัจจัยด้านความรู้ด้านโภชนาการ มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง คือมีค่าเท่ากับ .3517 นั้น แสดงว่าปัจจัยนี้ควรส่งเสริม เพราะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้มารดามีการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม

ค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัย มีค่าความแตกต่างกัน คือ .4531, .3517, .3302 และ .3255 แสดงว่า ปัจจัยที่ควรมีความสัมพันธ์สูงตามลำดับ คือ ปัจจัยการศึกษา ความรู้ด้านโภชนาการ อาชีพ และรายได้

จึงกล่าวได้ว่า จำเป็นต้องอาศัยการส่งเสริมการศึกษา ตลอดจนควรมุ่งเน้นการส่งเสริม ความรู้ด้านโภชนาการ อีกทั้งต้องส่งเสริมรายได้ และมุ่งเน้นในกลุ่มเป้าหมาย ประมง รั้งจ้าง และเกษตรกร เพื่อก่อให้เกิดการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 จากการวิจัยพบว่า รายได้เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเพิ่มรายได้ให้เกิดขึ้นชุมชน โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด ที่ทำการพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานประมงจังหวัด ตลอดจนสหกรณ์จังหวัด บัตตานิ เพื่อทำการผลิตอาหารเสริมของทารกให้แก่ชุมชน และจำหน่ายแก่ชุมชนอื่น เป็นการเลี้ยงดูทารกด้วยผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น ส่งเสริมอาชีพด้านเกษตรกรรม ด้านประมง ส่งเสริมการออมทรัพย์ ส่งเสริมด้านสหกรณ์ อีกทั้งเพิ่มรายได้แก่ชุมชนและสามารถเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมได้ตลอด

1.2 จากการวิจัยพบว่า อาชีพเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันกับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ดังนั้น สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสาบายบุรี ควรเน้นให้โภชนาการกลุ่มที่มีการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม อยู่ในระดับต่ำคือ กลุ่มประมง ไร่จ้างและเกษตรกร

1.3 จากการวิจัยพบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันกับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ดังนั้น โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ติดริมทะเลควรมีการดำเนินการสอน การเลี้ยงปลาเป็นอาหารเสริมอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนมีการศึกษา เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง และเพิ่มวิถีทางการศึกษา ขยายการศึกษาภาคบังคับ ตลอดจนอบรมให้ประชาชนมีความรู้

1.4 จากการวิจัยพบว่า ความรู้ด้านโภชนาการเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม ดังนั้น สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสาบายบุรี และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบัตตานิ จำเป็นต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ด้านโภชนาการ มีค่านิยม ความเชื่อ พฤติกรรมการกินที่ถูกต้อง โดยการอบรม ศึกษาดูงาน ตั้งกลุ่มสตรี ให้โภชนาการ สาธิตอาหาร ตลอดจนผลิตอาหารเสริม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงหลังจากอบรมมารดาให้มีความรู้ด้านการเลี้ยงทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริม และมีการประเมินผลโครงการ มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่

2.2 ควรมีการศึกษาถึงความคุ้มค่าในการเลี้ยงดูทารกด้วยปลาเป็นอาหารเสริมกับวิธีการอื่น เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานโภชนาการให้เกิดประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ของผลิตภัณฑ์อาหารเสริมด้วยปลาใช้เลี้ยงทารก เช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์อื่น

2.4 ควรมีการวิจัยเชิงทดลอง โดยเอากลุ่มทดลองมาอบรมเรื่องการใช้ปลาเป็นอาหารเสริมเลี้ยงทารกในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อติดตามผลการนำความรู้ไปใช้ตามที่อบรม แล้วเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม